

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР ЦІЛІСНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті висвітлено сутність та досвід національного виховання як цілісної системи, його науково-методологічні засади.

Ключові слова: національне виховання, національні цінності, мета національного виховання.

В статье раскрывается сущность и опыт национального воспитания как целостной системы, его научно-методологической основы.

Ключевые слова: национальное воспитание, национальные ценности, цель национального воспитания.

The essence and experience of national up bringing as an integral system, it's scientifically – methodological basis are shown.

Key words: national education, national values, the goal of the national education.

Постановка проблеми. Формування молодішої генерації національної еліти надзвичайно клопіткий, довготривалий, комплексний і загальнодержавний. Його прискорення вимагає посилення уваги до створення системи національного виховання студентської молоді [1].

Аналітичний огляд літератури показує, що проблема національного виховання студентської молоді певною мірою опрацьована на концептуальному рівні. Так, у Національній доктрині розвитку освіти підкреслюється, що національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. У ній визначено стратегічні завдання і основну мету національного виховання, пріоритетні напрями та шляхи його здійснення.

Виклад основного матеріалу. І все-таки національне виховання ... Бо саме національне виховання є одним із найважливіших, найсуттєвіших чинників цілісного формування особистості. Водночас, національне виховання є фактором формування національної еліти, джерелом елітарності, інтелігентності, справжньої професійної культури, патріотизму. У його умовах формується повноцінна, національно свідома, самодостатня особистість, громадянин, патріот України. І лише тоді, коли Українська держава набуде національного статусу за своєю природою, можна буде говорити просто про «виховання» без супровідного «національне», тому що воно буде здійснюватися закономірно (за своєю сутністю стане національним). Оскільки сьогодні реалізується у світі в усіх його демократичних проявах і є настільки привабливим, що ми хочемо самі себе «роздягнути, обдерти» та

увійти в європейське співтовариство такими, якими там нас ніхто не чекає. Звернемося до нижченаведених аргументів, фактів.

Становлення української державності, інтеграція в європейське та світове співтовариство, відмова від тоталітарного режиму і побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на Людину, націю, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу.

Таким чином, національні освітні заклади, які відроджуємо нині в Україні, повинні мати й відповідно їм систему виховання. Цілковито природно сприймається те, що в освітніх закладах Англії виховують англійця, у Франції – французя, в США – американця, у Німеччині – німця, тому в освітніх закладах України, перш за все, маємо виховувати українця.

Національне виховання є природним вихованням, таким, що відповідає природі людини.

Мислителі всіх народів у всі часи відзначали, що немає людини взагалі», немає якихось абстрактних, безмежних, без конкретної національної належності людей. Ю.Д. Руденко в статті «Національне виховання: відродження і перспективи» доводить, що завжди є людина – українець, білорус, росіянин, поляк і т.д. Представник кожної нації – носій духовності, культури, традицій і звичаїв рідного народу [3]. Завдяки своєму походженню, обставинам життя, культурно-історичним традиціям кожен представник свого етносу, нації виховується притаманним його народу змістом і засобами виховної взаємодії. Наука доводить, що таке виховання має яскраво

виражений національний характер. Кожен народ виробив власну історично зумовлену національну систему виховання.

Поняття «національне виховання» вбирає в себе особливості сучасного стану країни, ґрунтується на глибинних національно-виховних традиціях народу. Національне виховання рівнозначне державному, хоча державне виховання є найвагомішою складовою національного й здійснюється державними установами, інститутами тощо, а діапазон впливу національного на процес соціалізації особистості значно ширший.

Крім того, в жодній країні світу немає виховання «взагалі», безнаціонального, так як і немає «абстрактної людини», людини «загалом», а є людина з національними ознаками. Не може виховання носити і наднаціональний, «вселюдський» характер, бо воно має конкретно-історичну, національно-державну форму вираження і спрямоване на формування громадянина конкретної держави, яка не може бути безнаціональною.

Національне виховання – це система ідей, поглядів, переконань, а також звичаїв і обрядів, котрі забезпечують духовне самовідтворення і самозбереження народу. До того ж, виховання – це цілісна система (мети, завдань, принципів, змісту, методів, засобів і форм виховної взаємодії) в дії. І якщо певний елемент такої системи випускається з поля зору свідомо чи несвідомо, якщо певна ланка її випадає або звужується, виховання втрачає свою цінність, руйнується, виховна взаємодія послаблюється, а то й зводиться нанівець. У результаті молодь часто виростає кволюю тілом і духом, без сильної волі, високих і стійких ідеалів, духовно збідненою, яка не може активно утверджувати в житті добро, протистояти злу.

В умовах переходу до ринкових відносин, трансформації суспільства непинно відбуваються зміни в його життєвих стандартах, запитах, інтересах, формах та правилах поведінки. Найбільшою мірою такі зміни торкаються молодіжної сфери, а значить і студентської зокрема. Є очевидним, що від рівня освіченості, розвитку й вихованості сучасної молоді залежатиме науково-технічний, духовний прогрес Української держави, її роль і місце у європейському та світовому співтовариствах. Усе це актуалізує проблему національного виховання, яке покликане відроджувати і формувати національні духовні цінності, культуру спеціаліста.

Національні цінності ми розглядаємо в єдності із вселюдськими, які збагачуються за рахунок перших і проявляються у них своєрідно та специфічно. У процесі виховання студентської молоді слід сприяти перетворенню цієї діалектичної єдності в особистісне, а особистісного у загальне. При цьому не слід ставати на шлях запозичення тих елементів зарубіжної духовної культури та нав'язування, молоді тих «цінностей», які ведуть до експансії бездуховності, суперечать звичаям та історичним традиціям народу. Запозичувати слід із вселюдської скарбниці духовності те, що не загрожує національній самобутності, а збагачує її

виховні традиції, пов'язані із формуванням і розвитком національних духовних цінностей [4].

Повернутись обличчям до національного виховання у ВНЗ нас спонукають такі методологічні принципи пізнання, як об'єктивність, історизм, наступність тощо, якщо ми прагнемо «вижити» у світі, в якому діють незалежно від нашої волі закономірності людської життєдіяльності.

Національне виховання покликане створювати умови, в яких прищеплюється кожному студентові смак до духовної сторони життя, і досягнення цієї мети стає можливим за умови його особистісної орієнтованості, яка має будуватись на таких засадах (за І. Д. Бехом):

- свобода, відповідальність, справедливість, творчість, співпраця;
- самодіяльність студентів, її активний характер;
- вільна творча продуктивна праця як базис виховання;
- розвиток творчої індивідуальності (при цьому індивідуальність не суперечить колективізму й культурі, а навпаки, справжній і колективізм і справжня культура пов'язані з розвитком індивідуальності);
- виховна полісистемність (індивідуально-типологічна диференціація вихованців вимагає відповідних виховних систем).

Особистісно-орієнтована система національного виховання і виходить із самоцінності особистості, її духовності й суверенності і є гуманістичною за своїм типом.

Національне виховання не лише спирається на національну ідею і ґрунтується на етнічних засадах, а й орієнтується на полікультурне виховання, яке лежить в основі сучасної Концепції глобальної освіти, основними положеннями якої є пріоритет вселюдських цінностей, формування планетарного мислення особистості.

За вихідні позиції національного виховання ми приймаємо такі:

- Виховання є серцевиною освітнього процесу у вищій школі, надзавданням в умовах XXI століття.
- Важливим чинником виховання є науково-методичний супровід, створений з урахуванням запитів суспільства до виховного процесу, потреб та інтересів студентів, специфіки ВНЗ.
- Вищий навчальний заклад розглядається як центр організації виховання і створення виховуючого середовища, виховуючого простору, що адекватно відображає системність умов і мети, завдань та змісту виховання.
- Виховання спрямовується на створення умов для професійного становлення особистості, її творчого, наукового, фізичного розвитку; створення єдиного академічного співтовариства, в основі якого лежить спільна життєдіяльність студентів та викладачів; психолого-педагогічну підтримку студентів; протидію проявам антисоціальної поведінки.
- Процес виховання розглядається як динамічна система виховної взаємодії інтегрованих

суб'єктів (вихованців і виховників), спрямована на формування особистості громадянина України; як створення умов для різнобічної суб'єкт-суб'єктної виховної взаємодії, спрямованої на становлення особистості студента на основі його саморозвитку, самовиховання, самореалізації (розвиваючий аспект).

– Студент є суб'єктом виховання. Вихованість потрібна самому студенту як модель власної раціональної поведінки, яка є його власною справою з формування для себе системи орієнтації та саморегуляції. Звідси випливає, що процес виховання у своїй основі є самовихованням, саморозвитком, самоорганізацією і самореалізацією особистості.

– Втручання виховника в процес самовиховання студента трактується як задоволення його морально-етичних потреб, що є серцевиною демократичного виховання.

– Українознавство виступає методологічною основою, духовною серцевиною виховної взаємодії, формування виховуючих відносин у ВНЗ, громадському житті.

Висновки. Отже, потреби українського суспільства, об'єктивні закони його розвитку визначають мету національного виховання – формування особистості громадянина України з національною свідомістю, характером, світоглядом

та ідеалами на традиціях культури, духовності рідного народу, на кращих досягненнях інших народів. Мета виховання має тенденцію до ускладнення із піднесенням рівня матеріальної і духовної культури суспільства на вищий ступінь розвитку.

Мета виховання в національному втілює вселюдське, адже вселюдські цінності не можуть функціонувати ізольовано від конкретного національного життя. Та це не означає прагнення підмінити національний дух виховання вселюдським.

Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Мета національного виховання передбачає всі аспекти формування моделі поведінки людини, зокрема виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та умінь жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти розділ «Управління освітою» // Освіта України. – 2002. – 23 квітня.
2. Соловей М. І. Виховна робота в вищому навчальному закладі / М. І. Соловей, В. С. Демчук. – К., 2009. – 257 с.
3. Руденко Ю. Д. Національне виховання: відродження і перспективи // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 31. – С. 132–140.
4. Формування національних, загальнолюдських ціннісних орієнтацій студентської молоді : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (11-12 грудня 2002 р.) / [відп. ред. А. А. Мазаракі]. – К. : Київ, Нац. торг.-екон. ун-т. 2002. – 391 с.

Рецензенти: Мейжис І. А., д.пед.н. професор;
Мінц М. О., к.і.н., доцент.

© Дмитров М. Ф., 2013

Дата надходження статті до редколегії 11.04.2013 р.

ДИМИТРОВ Михайло Федорович – викладач Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Коло наукових інтересів: соціологія культури, соціологія освіти.